Prima instanţă: Judecătoria Orhei sediul Rezina (judecător D.Cebanița)
Dosarul nr.2r-339/24 (nr.2- 24048122-03-2r-08102024)

CURTEA DE APEL NORD
Colegiul Civil şi de contencios administrativ
D E C I Z I E

18 februarie 2025 **mun. Bălţi**

Completul de judecată în componența:
Preşedintele completului **Elena Grumeza**
Judecătorii: **Natalia Costaș, Ivan Parii**

examinând, fără citarea părţilor, recursul declarat de avocatul Șova Ion în interesele lui Mucuța Mihail,

în cauza civilă la cererea de chemare în judecată înaintată de avocatul Șova Ion în interesele lui Mucuța Mihail către Ministerul Justiției, Administrația Națională a Penitenciarelor, Penitenciarul 17 Rezina privind constatarea încălcării drepturilor prevăzute de art. 3, 5, 8 CEDO și repararea prejudiciului moral cauzat,

împotriva încheierii Judecătoriei Orhei sediul Rezina din 17.09.2024,-

a c o n s t a t a t:

Poziţia părţii:

La 02.05.2024 avocatul Șova Ion, în interesele reclamantului Mucuța Mihail, a înaintat cerere de chemare în judecată către Ministerul Justiției, Administrația Naționale a Penitenciarelor, Penitenciarul 17 Rezina privind constatarea încălcării drepturilor prevăzute de art. 3, 5, 8 CEDO și repararea prejudiciului moral cauzat.

În motivarea cererii de chemare în judecată a invocat că Mucuţa Mihail, născut la data de *****, conform sentinţei Colegiului judiciar penal al Curţii Supreme de Justiţie din 14.04.1997 a fost condamnat la pedeapsa detenţiunii pe viaţă, începutul termenului de executare a pedepsei este data de 16.03.1995.

La 09.06.2020, Mucuţa Mihail s-a adresat Judecătoriei Orhei sediul Rezina cu cerere privind liberarea condiţionată de pedeapsă înainte de termen, în temeiul art.51 alin.7 Cod penal (red. 1961).

Prin încheierea din 25.02.2021, emisă de judecătorul de instrucţie din cadrul Judecătoriei Orhei sediul Rezina, domnul Igor Negreanu, în dosarul nr. 2lji-147/2020, a

fost respinsă ca neîntemeiată cererea condamnatului Mucuţa Mihail privind liberarea condiţionată de pedeapsă înainte de termen.

Judecătorul de instrucţie şi-a motivat hotărârea prin prisma faptului că Mucuţa Mihail nu poate beneficia de liberarea condiţionată de pedeapsă înainte de termen deoarece nu a executat cel puţin 30 de ani de închisoare, iar termenul de 25 de ani prevăzut de art.51 alin 7 al Codului penal din 1961 nu este aplicabil în speţă.

Ulterior, în anul 2022, reclamantul s-a adresat către administraţia Penitenciarului nr.17-Rezina cu cerere privind transferul din regim comun în regim înlesnit de detenţie, conform art.257/1 alin.(4) Cod de executare. La 26.10.2022 Comisia Penitenciarului nr.17-Rezina a refuzat să dispună transferul reclamantului la regim înlesnit.

Reclamantul s-a adresat către judecătorul de instrucţie din cadrul Judecătoriei Orhei sediul Rezina cu cerere, prin care a solicitat obligarea Penitenciarului nr. 17-Rezina să dispună transferul din regim comun în regim înlesnit de detenţie.

Prin încheierea din 09.03.2023, emisă de judecătorul de instrucţie din cadrul Judecătoriei Orhei sediul Rezina, doamna Veronica Cuculescu, în dosarul nr.2lji-493/2022, s-a admis cererea condamnatului Mucuţa Mihai1 cu privire la obligarea administraţiei Penitenciarului nr.17-Rezina de a dispune transferul reclamantului din regim comun în regim înlesnit de detenţie, conform art. 257/1 alin. (4) Cod de executare. De această dată, judecătorul de instrucţie a considerat că lui Mucuţa Mihail îi este aplicabil art.51 alin.7 Cod penal (red. 1961).

La 22.12.2023, în temeiul art.51 Cod Penal (red. 1961), Mucuţa Mihail s-a adresat cu cerere către Administraţia Penitenciarului nr 17-Rezina privind includerea pe ordinea de zi a comisiei penitenciare, în vederea adoptării unei hotărâri privind propunerea pentru liberarea condiţionată de pedeapsă înainte de termen.

Potrivit răspunsului nr. 5/M-4535/23 din 19.01.2024, Mucuţa Mihail a fost informat că Administraţia Penitenciarului nr.17-Rezina este în imposibilitate de a-1 "include pe ordinea de zi a comisiei penitenciare privitor la examinarea posibilităţii aplicării prevederilor art.91 CP al RM, deoarece conform dosarului personal este anexată încheierea Judecătoriei Orhei sediul Rezina din data de 25.02.2021 dosar nr.21ji/147/20, prin care a fost respinsă cererea cu privire la liberarea condiţionată de pedeapsă înainte de termen, iar potrivit art.267 alin (2) Cod de executare, adresarea repetată a demersului poate avea loc nu mai devreme decât peste 3 ani de la data adoptării hotărârii de refuz a instanţei.

Reclamantul Mucuţa Mihail a înaintat repetat o cerere Administraţiei Penitenciarului nr.17-Rezina, prin care a solicitat includerea pe ordinea de zi a comisiei penitenciare, în vederea adoptării unei hotărâri privind propunerea pentru liberarea condiţionată de pedeapsă înainte de termen. Cererea respectivă, ca şi cea anterioară a fost

respinsă. Potrivit extrasului din procesul-verbal nr. 04 al Comisiei Penitenciarului nr.17-Rezina din data de 27.02.2024, motivul refuzului a fost neexecutarea efectivă a cel puţin 30 de ani de închisoare.

În privinţa reclamantului Mucuţa Mihail menţionează următoarele circumstanţe de fapt: reclamantul nu dispune de restanţe cu privire la achitarea prejudiciului moral şi material; este caracterizat ca fiind un deţinut ce manifestă un comportament pozitiv; potrivit psihologului penitenciarului, reclamantul are un risc redus de recidivă; reclamantul are 14 sancţiuni disciplinare (ultima fiind aplicată pe 17.10.2013) şi 46 de stimulări; a realizat integral programul individual de executare a pedepsei.

Potrivit art.3 CEDO, nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante. Solicită ca acest capăt de cerere să fie examinat prin prisma faptului că pedeapsa detenţiunii pe viaţă, aplicată lui Mucuţa Mihail, este ireductibilă de facto, fapt ce contravine art. 3 CEDO.

Reclamantul Mucuţa Mihail, în cazul în care pedeapsa sa era conformă art.3 CEDO, trebuia eliberat după data de 16.03.2020. În cazul refuzului da a-1 elibera condiţionat de pedeapsă, Mucuţa Mihail trebuia să fie informat despre condiţiile necesare pentru a le întruni în vederea eliberării condiţionate, fapt ce nu a avut loc.

Mai mult, reclamantul se află într-o stare continuă de incertitudine. Pe de-o parte, cererea din 09.06.2020 a fost respinsă din considerentul neîntrunirii condiţiei referitoare la termenul minim de pedeapsă efectiv executată, fară a se indica faptul prezentării unei anumite periculozităţi pentru societate. Pe de altă parte, reclamantul este deţinut în regim înlesnit de detenţie, fapt ce confirmă faptul executării termenului minim de pedeapsă pentru a putea beneficia de liberarea condiţionată înainte de termen. Chiar şi aşa, Penitenciarul nr. 17-Rezina refuză în continuare să înainteze judecătorului de instrucţie un demers pentru liberarea condiţionată de pedeapsă înainte de termen a reclamantului. Motivele invocate de pârât sunt în contradicţie cu situaţia de fapt şi de drept a reclamantului.

Indică că Mucuţa Mihail s-a adresat judecătorului de instrucţie cu cerere privind liberarea condiţionată de pedeapsă înainte de termen. Deşi cererea este în proces de examinare, dumnealui susţine că aceasta o să fie respinsă. Prin urmare, conchide că pedeapsa detenţiunii pe viaţă a reclamantului Mucuţa Mihail nu este de facto reductibilă, aşa cum prevede jurisprudenţa CtEDO în temeiul art. 3 din Convenţie.

Cererile reclamantului, ce au ca obiect liberarea condiţionată de pedeapsă, sunt examinate de către autorităţile competente prin prisma periculozităţii lui Mucuţa Mihail la momentul săvârşirii infracţiunilor, în loc să ţină cont de procesul de reintegrare şi progresele comportamentale înregistrate de la pronunţarea sentinţei.

Pe final, referitor la capătul de cerere privind încălcarea art.3 CEDO, reiterează că Mucuţa Mihail execută în continuare pedeapsa detenţiunii pe viaţă, deşi dumnealui a executat mai mult de 25 de ani din pedeapsă şi prezintă un risc redus de recidivă. Altfel spus, detenţia reclamantului nu este justificată de vreun motiv legitim de ordin penologic.

Violarea art.5 alin.1 lit. a) CEDO. Potrivit art. 5 alin.1 lit.a) din Convenţie, orice persoană are dreptul la libertate şi la siguranţă. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepţia următoarelor cazuri şi potrivit căilor legale: a) dacă este deţinut legal pe baza condamnării pronunţate de către un tribunal competent.

Conform alin.5 al aceluiaşi articol, orice persoană care este victima unei arestări sau a unei deţineri în condiţii contrare dispoziţiilor acestui articol are dreptul la reparaţii.

Din considerentul că reclamantul a fost condamnat la pedeapsa detenţiunii pe viaţă în baza Codului penal din redacţia anului 1961, relevante cazului de faţă sunt prevederile art.51 alin.1 şi 7 din acel Cod penal.

Astfel, potrivit art.51 alin. 1, persoana care execută pedeapsa privativă de libertate sau persoana care este repartizată într-un batalion disciplinar poate fi eliberată condiţionat înainte de termen de pedeapsă în cazul în care instanţa de judecată va considera că pentru corijarea acesteia nu este nevoie de executarea integrală a pedepsei stabilite Totodată, condamnatul poate fi eliberat, în întregime sau parţial de pedeapsa complementară.

Alin.7 Persoanelor condamnate la detenţie pe viaţă le poate fi aplicată eliberarea condiţionată înainte de termen de pedeapsă după executarea efectivă de către acestea a cel puţin douăzeci şi cinci de ani de privaţiune de libertate.

Reieşind din prevederile legale invocate, coroborate cu circumstanţele de fapt, ţinând cont şi de Recomandarea (2003) 22 a Comitetului de Miniştri către statele membre cu privire la liberarea condiţionată, detenţia reclamantului după data de 16.03.2020 nu mai întruneşte condiţia legalităţii prevăzute de art.5 alin.1 lit.a) din Convenţie.

Din moment ce reclamantul a întrunit condiţiile pentru a beneficia de liberarea condiţionată, iar instituţia penitenciară sau judecătorul nu au consemnat vreun motiv legitim de ordin penologic, detenţia reclamantului nu mai poate fi apreciată ca fiind legală în sensul Convenţiei.

Violarea art. 8 CEDO. Potrivit art. 257/1 alin. (4) Cod de executare, până la modificările din 13.02.2024, transferul condamnatului la detenţiune pe viaţă din regim comun în regim înlesnit se efectuează la momentul executării efective a termenului pedepsei, care îi dă posibilitatea solicitării liberării condiţionate de pedeapsă înainte de termen în condiţiile art.91 alin.(5) din Codul penal. În regim înlesnit, suplimentar la prevederile alin.(3) din prezentul articol, condamnaţii pot avea întîlniri nelimitate cu colaboratorii serviciului de probaţiune care îşi desfăşoară activitatea în raza teritorială a

instituţiei penitenciare şi beneficiază de dreptul la o întrevedere de lungă durată pe trimestru, în condiţiile alin.(3) din prezentul articol, cu o durată de pînă la 48 de ore.

Având în vedere norma citată, în coroborare cu art.10 Cod penal (red.2002) şi art. 51 alin.7 Cod penal (red.1961), reclamantul Mucuţa Mihail trebuia să fie transferat în regim înlesnit la data de 16.03.2020. Dumnealui a fost transferat în regim înlesnit la data de 18.04.2023, astfel fiind admisă o întârziere mai mare de 3 ani de zile.

În acest fel, Mucuţa Mihail a fost privat de 12 întâlniri de lungă durată cu rudele şi de dreptul la întrevederi nelimitate cu colaboratorii serviciului de probaţiune. În asemenea circumstanţe, reclamantul consideră că a existat o ingerinţă în dreptul dumnealui de a avea întrevederi de lungă durată cu membrii familiei şi cu persoane apropiate, ceea ce constituie în esenţă o violare a dreptului subiectiv, garantat de art.8 CEDO - dreptul la respectarea vieţii de familie.

Mai mult, din cauza privării neîntemeiate de dreptul la întrevederi de lungă durată pe o perioadă de peste 3 ani de zile şi dreptul de a păstra legătura cu membrii familiei prin intermediul acestor întrevederi, reclamantul a trecut prin nişte stări de stres, angoasă şi neîncredere care l-au marcat pentru tot restul vieţii.

Din cauza piedicilor cu care s-a ciocnit în procesul de menţinere a relaţiilor cu persoanele cele mai apropiate, reclamantul este chinuit de frica că ar putea să treacă prin drama unor despărţiri.

Fiind o persoană privată de libertate pentru tot restul vieţii, unicul sprijin, suport şi motiv care îi dau puteri pentru a se trezi zi de zi, pentru a-i da un sens restului său de viaţă, sunt membrii familiei sale.

Înainte de a împlini 25 de ani de închisoare, Mucuţa Mihail nutrea o speranţă că în curând o să fie transferat la un penitenciar mai aproape de casă, o să beneficieze de drepturi suplimentare în regimul înlesnit, o să beneficieze de întrevederile suplimentare de lungă durată, îşi făcea planuri care îi uşurau în mod covârşitor existenţa. Dar acele 37 de luni de nedreptate, a făcut să i se năruie toate speranţele, visele şi aşteptările. Amprenta acestor nedreptăţi, dezamăgirea şi frustrările îi rămân pentru tot restul vieţii sale.

Mai menţionează că încălcarea dreptului garantat de art 8 CEDO nu a avut loc doar din cauza faptului, că reclamantul a fost transferat în regim înlesnit de detenţie abia pe 18.04.2023. La examinarea temeiniciei acestui capăt de cerere, Mucuţa Mihail solicită să se ţină cont şi de următoarele aspecte: imposibilitatea, în primii 10 ani de pedeapsă, de a beneficia de întrevederi de lungă durată cu rudele sale; numărul extrem de redus de întrevederi de scurtă durată, imposibilitatea de a fi transferat într-un penitenciar aflat mai aproape de locul de domiciliu; supravegherea permanentă întrevederilor sale, verificare nejustificătă a corespondenţei recepţionate şi expediate; ascultarea convorbirilor

telefonice; în perioada 2020-2024, camera pentru întrevederile de scurtă durată era despărţită în două printr-un dispozitiv de separare din sticlă, astfel fiind imposibil un contact fizic cu persoanele apropiate.

Nu în ultimul rând, trebuie să se țină cont şi de recomandările Comitetului European pentru Prevenirea Torturii şi Tratamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante, în care s-a subliniat că regimurile de executare a pedepselor privative de libertate de lungă durată ar trebui să vizeze compensarea într-o manieră pozitivă şi proactivă a efectelor de desocializare ale pedepsei privative de libertate.

CtEDO a stabilit în repetate rânduri faptul că restricţiile, precum limitarea numărului de vizite din partea familiei, supravegherea acestor vizite şi impunerea persoanei private de libertate a unui regim special de detenţie sau a unor aranjamente speciale de vizită constituie o ingerinţă în drepturile garantate acesteia la art. 8 CEDO (de exemplu hotărârea pronunţată în cauza Trosin vs Ucraina).

Reieşind din circumstanţele cauzei, atâta timp cât ingerinţele aduse dreptului la viaţă privată şi de familie a reclamantului nu pot fi justificate prin prisma alin. 2 al art. 8 din Convenţie, amestecul autorităţilor naţionale în viaţa privată şi de familie a reclamantului au fost excesive şi arbitrare.

Repararea prejudiciului moral. În conformitate cu art.168 alin.(1) Cod de executare, condamnatul are drepturile, libertăţile şi obligaţiile cetăţenilor Republicii Moldova, cu excepţiile şi restricţiile stabilite de prezentul cod şi de actele normative adoptate în conformitate cu acesta. Restricţia drepturilor proclamate în art. 20-24 din Constituţia Republicii Moldova nu se admite.

Potrivit art.169 alin.3) Cod de executare, exercitarea drepturilor persoanelor condamnate nu poate fi îngrădită decât: în limitele şi în condiţiile prevăzute de prezentul cod, de Codul de procedură penală şi de alte legi şi determinate de modul şi de condiţiile de executare a pedepsei penale concrete.

În conformitate cu prevederile art.19 alin.(1) Cod civil în condiţiile legii, persoana lezată intr-un drept al ei sau într-un interes recunoscut de lege poate cere repararea integrală a prejudiciului patrimonial şi nepatrimonial cauzat astfel". Alin.(3) al normei menţionate stabileşte: Se consideră prejudiciu nepatrimonial (prejudiciu moral) suferinţele fizice şi psihice, precum şi diminuarea calităţii vieţi. Potrivit art.19 alin.(5) Cod civil, repararea prejudiciului presupune repunerea persoanei lezate în situaţia în care s-ar fi aflat dacă prejudiciul nu se producea.

Art.3 din Convenţie interzice expres tortura, pedepsele sau tratamentele inumane sau degradante. Faptul că pedeapsa detenţiunii pe viaţă a reclamantului este ireductibilă de facto, aşa cum am arătat anterior, urmează a fi apreciată ca un tratament inuman.

Art.5 alin.1 lit.a) din Convenţie admite privarea de libertate a persoanei doar în cazul deţinerii legale pe baza condamnării pronunţate de către un tribunal competent. Având în vedere faptul că detenţia reclamantului după data de 16.03.2020 nu mai poate fi apreciată ca fiind legală, fiindcă a executat termenul minim de pedeapsă şi nu a fost înregistrat vreun temei legal de ordin penologic pentru continuarea detenţiei, a avut loc o încălcare a art. 5 alin.1 lit. a) din Convenţie.

Precizează că o compensaţie justificată ar însemna una echitabilă, să nu fie vădit disproporţionată în raport cu gravitatea violărilor constatate şi să se apropie în cuantum la valoarea pe care ar fi acordat-o Curtea Europeană în cazul în care cauza ar fi fost examinată în faţa Instanţei de la Strasbourg.

Referitor la determinarea cuantumului compensaţiei prejudiciului moral cauzat, ţinând cont de principiile compensării rezonabile şi echitabile a prejudiciului moral, de faptul că compensaţia care este neglijabilă sau disproporţionată faţă de gravitatea încălcării nu ar respecta esenţa acestui drept, deoarece ar face ca dreptul garantat de această dispoziţie să fie pur teoretic, precum şi că nivelul compensaţiilor trebuie să fie comparabil în raport cu sumele acordate de Curte în cauze similare, consider că suma de 900 000 lei (câte 300 000 lei pentru fiecare capăt de cerere) este de natură să ofere părţii o reparaţie completă pentru atingerea drepturilor lezate. Suma respectivă este într-un raport proporţional şi rezonabil cu perioada îndelungată în care i-au fost încălcate drepturile menţionate, cu intensitatea suferinţelor rezultate în urma încălcării acestor drepturi şi corespunde cu criteriile stabilite de despăgubire stabilite atât în jurisprudenţa europeană cât şi cea naţională.

În drept, pretențiile se întemeiază pe prevederile art.166, 167 din Codul de procedură civilă, art.3, 5 alin.1 lit.a), alin.5, art.8 din Convenţia Europeană a drepturilor Omului.

Solicită Mucuța Mihail constatarea încălcării drepturilor lui, garantate de art.3, art.5 alin.1 lit.a) și art.8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului; încasarea de la bugetul de stat, prin intermediul Ministerului Justiției Republicii Moldova în beneficiul lui prejudiciu moral în sumă de 900 000 lei (300 000 lei pentru aplicarea tratamentelor inumane pe parcursul a mai mult de 29 de ani; 300 000 lei pentru detenția ilegală din 16.03.2020 până în prezent; 300 000 lei pentru încălcarea dreptului la viața privată și de familie pe parcursul întregii detenții); încasarea de la bugetul de stat în beneficiul lui a tuturor cheltuielilor de judecată.

În faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, pârâții Ministerul Justiției, Administrația Națională a Penitenciarelor și Penitenciarul 17 Rezina au depus demersuri cu conținut similar, solicitând încetarea procesului civil în partea ce ține de capătul acțiunii privind constatarea că a avut loc o încălcare a art.3 din CEDO pentru detenția în

condiții precare în instituțiile penitenciare ale sistemului administrației penitenciare și încasarea prejudiciului moral în legătură cu detenția în astfel de condiții.

În motivarea demersurilor se indică că reclamantul s-a adresat cu prezenta acţiune invocând că se deține în Penitenciarul nr.17-Rezina în condiții precare, solicitând încasarea prejudiciului moral drept satisfacție pentru detenția în respective condiții.

Articolul 3 CEDO protejează una din cele mai fundamentale valori umane, impunând statului pe de o parte obligații pozitive în sensul întreprinderii acțiunilor în vederea protejării în mod pro-activ a dreptului la integritatea fizică și psihică a persoanei, precum și în sensul derulării și efectuării unor investigații eficiente şi prompte a cazurilor de tortură, tratament inuman sau degradant, pentru a stabili cauza lor și identitatea persoanelor responsabile, iar pe de altă parte, art. 3 CEDO instituie o obligație negativă absolută în sensul prohibiției oricăror forme de tortură, tratament inuman sau degradant.

Caracterul repetitiv al cererilor depuse de reclamanții în adresa Curţii contra Republicii Moldova, unde erau descrise aceleași probleme legate de condițiile materiale de detenție cum ar fi spre exemplu, supraaglomerarea penitenciarelor, lipsa de igienă și a condițiilor materiale adecvate, de proastă calitate şi cantitate insuficientă de alimente, precum și de lipsa de îngrijiri medicale adecvate, a determinat Curtea să constate faptul că condițiile precare de detenție în Republica Moldova reprezintă o problemă sistemică.

Având în vedere această constatare şi ținând cont că Moldova a fost condamnată la acel moment în peste treizeci de cauze ce vizează art. 3 CEDO şi încă cel puțin șaptezeci de cereri cu șanse mari de succes erau pendinte în faţa Curţii, aceasta a adoptat hotărârea cvasi-pilot Shishanov vs. Moldova, cererea nr. 11353/06 (considerat de mulţi juriști un ultim avertisment al Curţii înaintea unei hotărâri-pilot contra Moldovei), unde, aplicând art. 46 din Convenție, Curtea a concluzionat că autoritățile naționale trebuie să pună în aplicare fără întârziere un recurs sau o combinație de remedii cu efecte preventive şi compensatorii şi de fapt să garanteze căi de atac eficiente pentru încălcări ale Convenției ca urmare a condițiilor de detenție necorespunzătoare în Republica Moldova.

Astfel, în cauza Şişanov c. Moldovei (cauză considerată de mulţi jurişti un ultim avertisment al Curţii înaintea unei hotărâri pilot contra Moldovei), CEDO accentuează despre necesitatea introducerii unor remedii naţionale efective, care să permită autorităților naționale atât să constate în substanță încălcarea prevederilor Convenţiei şi să dispună încetarea încălcării, cât şi să acorde o despăgubire. Prin urmare, Curtea a extins aplicabilitatea soluției date dincolo de cauza concretă, acoperind astfel toate cauzele similare care aceeași problemă.

În acest fel, prin Legea nr.163/2017 au fost introduse modificări la art.385 din Codul de procedură penală prin completarea articolului cu alineatele (5) şi (6), instituind astfel un instrument de reducere a pedepsei penale odată cu pronunțarea sentinței de

condamnare dacă persoana plasată în arest preventiv a fost deţinută în condiţii precare de detenție (institut devenit funcțional începând cu data de 20 decembrie 2017).

Prin Legea nr.272/2018 în Republica Moldova a fost instituit, în premieră, remediul național de constatare în substanță a încălcării prevederilor art.3 din Convenţia Europeană a Drepturilor Omului (CEDO), aşa cum acest remediu a fost cerut de către Curtea Europene a Drepturilor Omului, în numeroasele hotărâri ale sale contra Republicii Moldova şi în special în cauza Şişanov c. Moldovei (cererea nr. 11353/06).

La fel, prin Legea nr. 272/2018, Codul de procedură penală a fost amendat prin introducerea articolelor 473^1 - 473^4, care reglementează modul de soluționare a plângerii privind violarea în substanță a art.3 CEDO prin detenția în condiții inumane şi degradante, inclusiv soluțiile pe care le poate oferi instanța în cazul în care va constata o eventuală violare.

Mecanismul introdus prin Legea nr. 272/2018 a devenit funcțional, începând cu 1 ianuarie 2019. Astfel, odată cu instituirea remediului compensator şi preventiv pentru detenția în condiții precare, competența exclusivă de constatarea a condițiilor de detenție i-a revenit în exclusivitate instanței de drept penal (judecătorul de instrucție sau instanța care examinează cauza penală de învinuire).

Or, potrivit art.473^4alin.(6) Cod de procedură penală, în cazul constatării circumstanțelor prevăzute la art.473^2 alin.(3), preveniții sunt despăgubiți în conformitate cu art.385 alin.(5) şi (6) sau, după caz, aceştia pot înainta o acțiune civilă.

Prin urmare, se subliniază că instanța de drept civil nu este competentă să constate încălcarea drepturilor persoanei deținute în condiții pretins precare, deoarece legea prevede expres că o astfel de competență îi revine instanței de drept penal, iar art.473^4 alin. (6) Cod de procedură penală prevede că o acțiune civilă pe astfel de temei poate fi depusă doar dacă s-au constatat condiții contrare art.3 CEDO.

În asemenea circumstanțe, având în vedere caracterul subsidiar al capătului respectiv de acțiune față de acțiunea privind încasarea prejudiciului moral pentru detenția în condiții contrare art.3 CEDO, instanța civilă nu poate să acorde prejudiciul solicitat în lipsa constatării încălcării art.3 CEDO propriu-zis.

În drept, demersurile s-au întemeiat pe prevederile art.473^2-473^4 Cod de procedură penală, art.26, 56, 185 alin.(1) lit.q) și alin.(4), 265 alin.(1) lit.a) Cod de procedură civilă.

Poziția instanței:

Prin încheierea Judecătoriei Orhei sediul Rezina din 17.09.2024 demersurile formulate de Ministerul Justiției al Republicii Moldova, Administrația Națională a Penitenciarelor și Penitenciarului 17 Rezina s-au admis. S-a încetat procesul civil în

partea pretenției privind constatarea încălcării art.3 CEDO și încasarea prejudiciului moral, deoarece cauza în această parte nu urmează a fi judecată în procedură civilă.

Solicitarea recurentului:

La 01.10.2024 avocatul Șova Ion în interesele reclamantului Mucuța Mihail a declarat recurs împotriva încheierii Judecătoriei Orhei sediul Rezina din 17.09.2024, solicitând casarea încheierii.

Argumentele părţilor:

În motivarea recursului s-a invocat că instanța a aplicat în mod eronat prevederile Codului de procedură penală (art.473/1, 473/2, 473/4). În acest sens, menţionează că legiuitorul a atribuit judecătorului de instrucţie doar competenţa examinării plângerilor condamnaţilor referitoare la condiţiile materiale de detenţie.

Una din regulile de interpretare a dreptului ne spune că acolo unde legea nu distinge, nici interpretul nu trebuie să distingă. în asemena situaţie, logic este ca şi viceversa să fie valabilă: acolo unde legea distinge, şi interpretul trebuie să distingă. Consideră ca dispoziţiile art.473/1 - 473/4 din Codul de procedură penală reglementează modul de soluţionare a plângerilor condamnaţilor referitoare la violarea art. 3 CEDO prin detenţia în condiţii materiale precare (spaţiu, aerisire, iluminare, hrană, asistenţă medicală etc.).

Relatează că în cuprinsul cererii de chemare în judecată nu a făcut referire la condiţiile materiale de detenţie, ci la faptul că în situaţia domnului Mucuţa Mihail sunt încălcate prevederile art. 3 CEDO din cauza că pedeapsa dumnealui (la caz: detenţiunea pe viaţă) este ireductibilă de facto. Aspectele privind examinarea unei plângeri referitoare la ireductibilitatea de facto a unei pedepse perpetue nu sunt reglementate de prevederile art.473/1 - 473/4 din Codul de procedură penală. Aşa cum am arătat mai sus, legiuitorul a făcut o distincţie/precizare în privinţa capetelor de plângere referitoare la încălcarea art.3 CEDO.

Mai mult, în situaţia în care unul dintre argumentele privind încălcarea art.3 CEDO, privitor la ireductibilitatea de facto a pedepsei detenţiunii pe viaţă, este faptul că judecătorii de instrucţie examinează în mod superficial, cu ignorarea Recomandărilor Comitetului de Miniştri şi a jurisprudenţei CEDO relevante, a cererilor privind liberarea condiţionată a reclamantului, ar fi lipsită de orice eficienţă examinarea unei asemenea cereri de către aceeaşi judecători de instrucţie.

Invocă că excluderea din sfera de competenţa a instanţelor civile a unui asemenea capăt de cerere prin care ar trebui să se stabilească o pretinsă încălcare a art. 3 CEDO, invocată de persoanele condamnate, deci persoane vulnerabile, aflate în custodia şi responsabilitatea autorităţilor publice, ar echivala cu încălcarea însăşi a substanţei dreptului de acces la un tribunal garantat de art.6 combinat cu art.13 CEDO.

Chiar dacă, în principiu, instanţa nu este ţinută în mod absolut de temeiurile juridice al cererii, având posibilitatea şi obligaţia să cântărească relevanţa şi pertinenţa temeiurilor invocate de reclamant în cererea sa, după punerea lor îh dezbaterea contradictorie a părţilor, cu respectarea dreptului la apărare, în absenţa unei asemenea proceduri, instanţa nu ar putea să procedeze la soluţionarea cauzei fără a analiza aceste temeiuri şi a le da un răspuns adecvat.

Instanţa de fond trebuia să analizeze incidenţa articolului 3 CEDO în speţă, atât în latura sa materială, cât şi în cea procedurală.

Aprecierea instanţei de recurs:

Verificând temeiurile invocate în cererea de recurs în raport cu încheierea contestată şi normele legale relevante speţei, completul de judecată al Colegiului civil şi de contencios administrativ al Curţii de Apel Nord consideră pasibilă de respingere cererea de recurs din considerentele ce succed.

Recursul în speţă este îndreptat împotriva încheierii privind încetarea procesului.

Potrivit art.266 alin.1 CPC, instanţa judecătorească dispune încetarea procesului printr-o încheiere, care poate fi atacată cu recurs.

Conform art.425 Cod de procedură civilă, termenul de declarare a recursului împotriva încheierii este de 15 zile de la comunicarea încheierii.

Instanţa de recurs denotă faptul că reprezentantul recurentului, avocatul Șova Ion a recepționat copia încheierii din 17.09.2024 în aceiași zi, potrivit semnăturii din recipisă /f.d.80/. Recursul a fost declarat la 01.10.2024 prin intermediul poștei electronice, prin urmare, recursul este declarat în termenul legal stipulat la art.425 Cod procedură civilă.

Articolul 426 alin.3 Cod de procedură civilă prevede că recursul împotriva încheierii se examinează în termen de 2 luni într-un complet din 3 judecători, pe baza copiei certificate sau electronice a dosarului, pe baza recursului şi a referinţei la recurs, fără examinarea admisibilităţii şi fără participarea părţilor.

În conformitate cu prevederile art.427 lit.a) Cod de procedură civilă, instanţa de recurs, după ce examinează recursul împotriva încheierii, este în drept să respingă recursul şi să mențină încheierea.

Materialele cauzei denotă faptul că la 02.05.2024 avocatul Șova Ion în interesele reclamantului Mucuța Mihail, a înaintat cerere de chemare în judecată către Ministerul Justiției, Administrația Națională a Penitenciarelor, Penitenciarul 17 Rezina, solicitând:

- constatarea încălcării drepturilor lui, garantate de art.3, art.5 alin.1 lit.a) și art.8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului;

- încasarea de la bugetul de stat, prin intermediul Ministerului Justiției Republicii Moldova în beneficiul lui prejudiciu moral în sumă de 900 000 lei (300 000 lei pentru aplicarea tratamentelor inumane pe parcursul a mai mult de 29 de ani; 300 000 lei pentru

detenția ilegală din 16.03.2020 până în prezent; 300 000 lei pentru încălcarea dreptului la viața privată și de familie pe parcursul întregii detenții);

- încasarea de la bugetul de stat în beneficiul lui a tuturor cheltuielilor de judecată.

În faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare pârâții Ministerul Justiției, Administrația Națională a Penitenciarelor și Penitenciarul 17 Rezina au depus demersuri cu conținut similar, solicitând încetarea procesului civil în partea ce ține de capătul acțiunii privind constatarea că a avut loc o încălcare a art.3 din CEDO pentru detenția în condiții precare în instituțiile penitenciare ale sistemului administrației penitenciare și încasarea prejudiciului moral în legătură cu detenția în astfel de condiții pe motiv că instanța de drept civil nu este competentă să constate încălcarea drepturilor persoanei deținute în condiții pretins precare, deoarece legea prevede expres că o astfel de competență îi revine instanței de drept penal.

Prin încheierea Judecătoriei Orhei sediul Rezina din 17.09.2024 demersurile formulate de Ministerul Justiției al Republicii Moldova, Administrația Națională a Penitenciarelor și Penitenciarului 17 Rezina s-au admis. S-a încetat procesul civil în partea pretenției privind constatarea încălcării art.3 CEDO și încasarea prejudiciului moral, deoarece cauza în această parte nu urmează a fi judecată în procedură civilă.

La 01.10.2024 avocatul Șova Ion în interesele reclamantului Mucuța Mihail a declarat recurs împotriva încheierii Judecătoriei Orhei sediul Rezina din 17.09.2024, solicitând casarea încheierii.

În conformitate cu prevederile art.166 alin.(l) Cod de procedură civilă, oricine pretinde un drept împotriva unei alte persoane ori are un interes pentru constatarea existenţei sau inexistenţei unui drept trebuie să depună în instanţa competentă o cerere de chemare în judecată.

Cererea de chemare în judecată este actul procedural scris, întocmit în conformitate cu legislaţia procesual civilă, prin care reclamantul învesteşte instanţa de judecată cu o pretenţie civilă. Adică, cererea de chemare în judecată constituie primul dintr-o serie întreagă de acte şi forme procesuale prin intermediul căreia acţiunea civilă este pusă în mişcare şi susţinută pînă la completa ei epuizare.

Conform art.265 lit.a) CPC, instanţa judecătorească dispune încetarea procesului în cazul în care: cauza nu urmează a fi judecată în procedură civilă.

Completul de judecată reține că pretențiile din acțiunea civilă se referă la constatarea încălcării drepturilor garantate de art.3, art.5 alin.1 lit.a) și art.8 CEDO, încasarea prejudiciului moral pentru aplicarea tratamentelor inumane pe parcursul a mai mult de 29 de ani; pentru detenția ilegală din 16.03.2020 până în prezent; pentru încălcarea dreptului la viața privată și de familie pe parcursul întregii detenții lui Mucuța Mihail.

Conform art.473/2 alin.1) Cod de procedură penală, plângerea împotriva administrației instituției penitenciare referitoare la condițiile de detenție care, conform jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, afectează drepturile condamnatului, garantate de art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, poate fi înaintată de către condamnat, personal sau prin intermediul unui avocat, la instanța de judecată în a cărei rază teritorială se află instituția penitenciară în care se deține condamnatul, după caz, din care a fost eliberat.

Conform art.473/2 Cod de procedură penală,

(1) Plîngerea împotriva administrației instituției penitenciare referitoare la condițiile de detenție care, conform jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, afectează drepturile condamnatului sau ale prevenitului, garantate de art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, poate fi înaintată de către condamnat sau prevenit, personal sau prin intermediul unui avocat, la instanța de judecată în a cărei rază teritorială se află instituția penitenciară în care se deține condamnatul sau prevenitul ori, după caz, din care a fost eliberat.

(3) Condamnații care au fost deținuți cel puțin 10 zile în condiții contrare prevederilor art.3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale, drepturi care reies din obligația statului de a asigura condițiile de detenție, pot solicita, cu titlu de despăgubiri, reducerea pedepsei.

(4) În cazul în care partea neexecutată din pedeapsă nu permite deducerea integrală a reducerii pedepsei sau perioada încălcării condițiilor de detenție este mai mică de 10 zile, în privința perioadei rămase condamnatul poate solicita despăgubire în valoare bănească.

(5) Plângerea referitoare la condițiile de detenție care afectează grav drepturile condamnatului se depune pe parcursul detenției în condiții contrare prevederilor art. 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale sau în termen de 6 luni de la data când nu mai sânt deținuți în astfel de condiții, dar nu mai târziu de 4 luni de la eliberarea lor din locul de detenție.

Potrivit art.473/4 alin.(6) Cod de procedură penală, în cazul constatării circumstanțelor prevăzute la art.473/2 alin.(3), persoanele condamnate la detenție pe viață nu pot solicita, cu titlu de despăgubiri, reducerea pedepsei, dar pot înainta o acțiune civilă.

Reieșind din normele Codului de procedură penale, enunțate supra, Colegiul remarcă faptul că instanța de prim nivel corect a concluzionat că instanța de drept civil nu este competentă să constate încălcarea drepturilor persoanei deținute în condiții pretins precare, deoarece legea prevede expres că o astfel de competență îi revine instanței de drept penal, totodată, art.473/4 alin.(6) Cod de procedură penală prevede că o acțiune

civilă pe astfel de temei poate fi depusă doar dacă s-au constatat condiții contrare art.3 CEDO.

Pe cale de consecință, concluzia primei instanțe este justă și argumentată, iar în opoziție, recurentul nu a prezentat argumente de natură să răstoarne soluția adoptată de instanța de prim nivel.

De asemenea, conform jurisprudenţei CEDO recursurile trebuie să fie efective, adică să fie capabile să ofere îndreptarea situaţiei prezentate în cerere, la fel recursul trebuie să posede puterea de a îndrepta în mod direct starea de lucruri (cauza Rebai şi alţii contra Franţei, 25 februarie 1995), pe când în recursul declarat asemenea aspecte nu se regăsesc.

Potrivit art.428 alin.1 Cod procedură civilă, decizia instanţei de recurs emisă după examinarea recursului împotriva încheierii rămîne irevocabilă din momentul emiterii.

Conducându-se de dispozițiile art.427 lit.a) Cod de procedură civilă, Colegiul civil şi de contencios administrativ al Curţii de Apel Nord ,-

d e c i d e :

Respinge recursul declarat de avocatul Șova Ion în interesele lui Mucuța Mihail.

Menține încheierea Judecătoriei Orhei sediul Rezina din 17.09.2024, emisă în cauza civilă la cererea de chemare în judecată înaintată de avocatul Șova Ion în interesele lui Mucuța Mihail către Ministerul Justiției, Administrația Națională a Penitenciarelor, Penitenciarul 17 Rezina privind constatarea încălcării drepturilor prevăzute de art. 3, 5, 8 CEDO și repararea prejudiciului moral cauzat.

Decizia este irevocabilă de la emitere.

Preşedintele completului, judecător **Elena Grumeza**

Judecători **Natalia Costaș** **Ivan Parii**